

Методичний коментар до уроку “Несподівані поєднання”

Марш оплесками

Хорове привітання

Сьогодні об'єднаємося в групи — кожна група утворить хор. Кожна група вигадає вітання та наспіває його хором. Виконувати одне й те саме вітання можна по-різному: співати одразу всім, а можна вступати по черзі, виконувати певні частини дуетами, квартетами, тріо, а можна....

- Але кому коли вступати?
- Хто покаже момент вступу кожного хориста або групи виконавців?

Тож варто обрати диригента: він відповідатиме за виконання, показуватиме рухами рук, хто коли вступає і як має співати (голосно чи тихо, з якими інтонаціями, наскільки швидко тощо).

Діти виконують вітання, аналізують, що і як вийшло, чи так вони планували, що вийшло гарно, а що треба вдосконалити, як діяти наступного разу тощо.

Навіщо потрібний диригент?

Обговоріть із дітьми роль диригента в хорі та оркестрі.

- Що робив диригент?
- Легше чи складніше було б без нього? Чому?
- За що відповідає диригент, а за що — виконавці?
- Чи справді якість виконання залежить тільки від диригента?

З'ясуймо, що ж робить диригент для того, щоб оркестр грав злагоджено, як єдиний організм.

У великому симфонічному оркестрі може бути до 120 музикантів (приблизно така кількість учнів та учениць у четвертих класах). Звісно, не всі з них навіть добре бачать одне одного. Тож, по-перше, саме диригент відповідальний за те, щоб музиканти вчасно розпочинали грати.

По-друге, музиканти не завжди добре чують одне одного, адже вони зосереджені на тому, як треба грати. Та ще й звук у різних місцях оркестру сприймається по-різному. Тому чує звучання оркестру лише одна людина — диригент. Тож саме він і відповідальний за те, як звучить музика — він показує, які музичні інструменти коли мають грати, як голосно чи тихо. Тому в кожного музиканта в нотах записана лише його партія, а от у диригента є запис одразу всіх музичних інструментів оркестру.

По-третє, саме диригент є автором прочитання музики. Після того, як художник завершує картину, до неї вже ніхто не торкається пензликом. Скільки б років не минуло, а ми бачимо картину такою, як намалював її художник. А композитор записує музику нотами, уявляє, як музика має звучати і позначає в нотах знаками, але ж виконавець може ці ноти зіграти трохи інакше, не порушуючи задуму композитора. І ще кожен виконавець додає до музики часточку душі — наповнює музику своїми думками, враженнями, своїм баченням образу, який створив композитор, тощо.

Спробуйте зіграти гаму — усі ноти підряд. І ви зрозумієте, як по-різному вона може звучати.

Тож головне, за що відповідає диригент — це наповнення музики, особливості її виконання.

Подивіться, як оркестр продемонстрував [роль диригента](#), коли виконував Угорський танець Йоганнеса Брамса №5, запросивши до диригентського пульта сімох різних глядачів.

Як диригент спілкується з оркестром?

Диригент спілкується з музикантами оркестру за допомогою жестів. У кожного майстра вони свої, тому на репетиціях музиканти й диригент вчаться працювати разом, розуміти одне одного. Подивимося, як працюють різні диригенти.

Австрійський диригент [Герберт фон Караян](#) — один із найвідоміших і найвпливовіших диригентів світу. Подивіться виконання вступної частини до симфонічної поеми Ріхарда Штрауса “Так мовив Заратустра”.

[Оксана Линів](#) — українська диригентка, одна з найяскравіших представниць жінок-диригенток на світовій сцені, співпрацює з найкращими оркестрами світу, одна з десяти найкращих диригентів світу. Це перша жінка на посаді головного диригента Опери та філармонійного оркестру в місті Грац (Австрія). Вона є засновницею та арт-директоркою фестивалю LvivMozArt, м. Львів (Україна), а також Молодіжного симфонічного оркестру України.

[Алондра де ла Парра](#) — мексиканська диригентка, офіційний посол культури Мексики. 2017 року нагороджена премією “Еммі” за видатну музичну режисуру “Олімпійської сюїти”, створеної до літніх Олімпійських ігор 2016 року ESPN Deportes, жінка 2018 року в Мексиці.

- У чому складність роботи диригента?
- Як гадаєте, чому диригентами працює набагато більше чоловіків, ніж жінок?
- Як за рухами диригента визначити настрій музики?

Можете знайти кілька записів роботи диригента, запропонувати дітям переглянути їх без звуку. Діти описують “побачену” музику, а потім перевіряють свій висновок.

- У якому ще виді мистецтва виконавець стає співавтором?

Знайомимося з композитором

Мабуть кожному з нас хотілося стати як мама чи як тато. Особливо, якщо вони захопливо розповідають про свою професію. Іноді діти виростають і знаходять свою професійну стежинку, а іноді справді вибирають професію батьків. Так народжуються династії.

- Пригадайте, про яку династію митців ви вже знаєте.

Сьогодні розповідаємо про **Йоганна Штрауса-батька** — австрійського композитора, скрипаля й диригента. Засновника музичної династії Штраусів. Значною мірою завдяки йому Відень вважають столицею вальсу.

Упродовж свого творчого життя він написав понад 250 творів, серед яких вальси, галопа, марші, польки, став одним із перших скрипалів-диригентів і підкорив своєю музикою серця сотень тисяч сучасників.

Він рано залишився без батьків. Опікун віддав його навчатися палітурної справи, хоча він просив віддати його вчитися музиці. Йоганн став самостійно брати уроки гри на скрипці. За першої можливості покинув майстерню і став грати по корчмах.

У 1825 році організував власний танцювальний оркестр із 14 музикантів, з якими здійснив гастролі по Європі, що мали великий успіх. З 1838 року Штраус — диригент Віденського придворного бального оркестру. Штраус був творцем нового типу вальсу, так званого віденського, якому притаманні ритмічна гнучкість і мелодійна виразність.

Тріумфальна хода музики Йоганна Штрауса-батька по Європі припадає на 1830-ті роки. Композитор стає першим, хто виводить танцювальну музику на рівень високого мистецтва. Він гастролює в Будапешті, Берліні, Лейпцигу, подорожує Голландією, Бельгією та Францією. Лондонські музичні критики називають його “Моцартом вальсів”, “Бетховеном котильйонів” і “Паганіні галопів”. Штраус виснажливо працює, що призводить до розладу в сім’ї. Він віддаляється від дружини й забороняє своїм дітям займатися музикою.

Переломним стає 1848 рік. Під час революції в Австрійській імперії Штраус і його діти опиняються по різні боки барикад. Старший син Йоганн грає “Марсельєзу” (саме цей музичний твір стає гімном Франції) для повстанців, сам же Штраус-батько підтримує монархічний режим і на честь успіхів його армії складає найвідоміший “Марш Радецького”. Настрій у Відні змінюється, і жителі починають ігнорувати концерти Штрауса-батька, який не підтримав революцію. Композитор так і не повернувся до прихильності публіки.

Незважаючи на заборони батька, діти Штрауса досягли неймовірних успіхів у музиці. Щороку в Європі відбувається знаменитий “Штраус-Фестиваль”, присвячений творчості сім’ї. Італія, Австрія та Німеччина насолоджуються чудовими творами відомої династії композиторів і диригентів XIX століття, засновником якої став Йоганн Штраус-старший.

У 1889 році Штраус-син видав повне зібрання творів свого батька в 7 томах. Перші 5 томів містять тільки вальси.

Публіка — учасник оркестру

Послухайте “Марш Радецького” Йоганна Штрауса-батька у виконанні одного з найкращих оркестрів світу — Віденського філармонічного оркестру (диригент Франц Вельзер-Мьост).

- Що незвичайного ви побачили? Чи розуміли слухачі концерту рухи диригента? Чому?
- Уявіть себе на концерті. Уважно дивіться на рухи диригента і плескайте так, як він диригує. Як гадаєте, чому диригент керує залом саме так?
- Доберіть прикметники, щоб розповісти про марш. Який він?
- Пригадайте, які марші ви слухали цього року. Чим цей марш відрізняється від решти?

Створіть акомпанемент “Маршу Радецького”.

- Хто буде плескати в долоні, а хто диригуватиме оркестром?
- Які рухи допоможуть керувати оркестром і глядачами найточніше?
- Чи однаково звучить оркестр з різними диригентами? Чому?
- Хто виявився найвправнішим диригентом? Як ви це визначили?

Створюємо музичний інструмент

Зробіть із пластикових пляшок шумові музичні інструменти. Що вам потрібно для цього? Як створити інструменти з різним звучанням?

Презентуйте свої інструменти в класі.

- Опишіть звук інструмента.
- Візьміть інструмент і покрокуйте класом під його супровід.
- Змінюйте темп і гучність звуку.
- Що легше змінювати? Чому?
- Покажіть усі родзинки свого інструмента. Як ви його назвали?
- Чи підходить він для маршу?

Тепер можна зіграти на цьому інструменті акомпанемент до “Маршу Радецького” або зіграти свій марш.